

Η ιστορικών διαστάσεων καπιταλιστική κρίση, οι αντιστάσεις και η Αριστερά

*Το κεντρικό πολιτικό άρθρο του φύλλου 34 της εφημερίδας
“Κόκκινο Νήμα” που κυκλοφορεί*

**Πόλεμος, ρατσισμός και εθνικισμός, ενεργειακή και επισιτιστική
κρίση, ακρίβεια – πληθωρισμός, κρατικά και ιδιωτικά χρέη,
πανδημία και κλιματική αλλαγή**

**Η ιστορικών διαστάσεων καπιταλιστική κρίση, οι αντιστάσεις και
η Αριστερά**

Στα τέλη της προτελευταίας – αρχές της τελευταίας δεκαετίας του 20ού αιώνα, μεθυσμένοι με τη νίκη απέναντι στα καθεστώτα του «υπαρκτού σοσιαλισμού», οι ιδεολογικοί και πολιτικοί εκπρόσωποι του καπιταλισμού προέβησαν σε σειρά διακηρύξεων και υποσχέσεων «προγραμματικού» και ιστορικού χαρακτήρα: τέλος της Ιστορίας (η αστική δημοκρατία και η αγορά είναι οι οριστικές ιστορικές μορφές οργάνωσης της οικονομίας και της κοινωνίας), ειρήνη και δημοκρατία, «ανοιχτή» οικονομία και ελεύθερο εμπόριο, παγκοσμιοποίηση. Προϊόντα της μέθης για το γεγονός ότι το ταξικό ρήγμα που προκάλεσε η Οκτωβριανή επανάσταση έκλεισε με ντροπιαστικό για τους αντιπάλους του τρόπο, αυτές οι υποσχέσεις διέπονταν από την αίσθηση απόλυτης αξιακής υπεροχής και προσέλαβαν τον χαρακτήρα ιστορικής προοπτικής, τον χαρακτήρα οιονεί «τελείωσης» του ανθρώπινου πολιτισμού. Τρεις δεκαετίες περίπου αργότερα, στη διάρκεια δηλαδή ενός

ασήμαντου κλάσματος του ιστορικού χρόνου, το σωτήριο έτος 2022, όλες αυτές οι διακηρύξεις-υποσχέσεις έχουν καταρρεύσει και κείτονται ερείπια στα πόδια των συγχυσμένων εκπροσώπων του καπιταλισμού. Μόνο μία μοιάζει να στέκει ακόμη, έστω και τραυματισμένη, μισο-όρθια: το τέλος της Ιστορίας. Διότι ο ιστορικός αντίπαλος του καπιταλισμού, η εργατική τάξη, μοιάζει περισσότερο από ποτέ τους τελευταίους δύο αιώνες τάξη καθεαυτή κι όχι τάξη για τον εαυτό της. Έχει όμως κι αυτή χρεοκοπήσει τουλάχιστον κατά το ήμισυ, καθώς η αστική δημοκρατία και η αγορά χρεοκοπούν. Για να χρεοκοπήσει όμως κι αυτή οριστικά, θα πρέπει η εργατική τάξη να ορθωθεί ξανά ως ιστορικό υποκείμενο ανατροπής και υπέρβασης. Ως προς αυτό, η Ιστορία, που δεν έχει σκοπό, έχει απέραντη υπομονή και... χρόνο· η εργατική τάξη όμως δεν (μπορεί να) έχει...

Το «πρόγραμμα» του 1989- '90

και ο νεοφιλελευθερισμός χρεοκοπούν

Ο γεμάτος αυτοπεποίθηση καπιταλισμός της νίκης στον Ψυχρό Πόλεμο, βιώνει πολύπλευρη κρίση. Όχι πολλές παράλληλες κρίσεις, αλλά μία, οργανικά ενιαία κρίση με πολλές διαστάσεις. Είναι αυτή η πολύπλευρη κρίση που διαλύει, μία προς μία, τις προ τριακονταετίας «προγραμματικές» διακηρύξεις και υποσχέσεις του.

Την «ελεύθερη αγορά»:

Αυτή μεταφράστηκε από τον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό στην ικανότητα «αυτορρύθμισης» της αγοράς, στην οποία το κράτος δεν πρέπει να επεμβαίνει. Όμως, ανάγκη και θεοί πείθονται: ύστερα από την κρίση του 2008 και πολύ περισσότερο ύστερα από την κρίση της πανδημίας το 2020, σημειώθηκε η πιο γιγάντια στην

Ιστορία κρατική παρέμβαση για να σωθεί ο καπιταλισμός από μια κατακλυσμική κρίση. Οι κεντρικές τράπεζες έριξαν στην αγορά πάνω από 20 τρισεκατομμύρια ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί σε περίπου $\frac{1}{4}$ του παγκόσμιου ΑΕΠ, για να σωθούν οι κατά τα άλλα «αυτορρυθμιζόμενες» αγορές... Στην κρίση του 2008 στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, και επιπλέον στην Ευρώπη στην κρίση του 2020, υπήρξε επίσης γιγαντιαία δημοσιονομική παρέμβαση παρέμβαση, σε πλήρη αντίθεση με τις ιδεοληψίες περί «δημοσιονομικής πειθαρχίας».

Η «παγκοσμιοποίηση» και το «ελεύθερο εμπόριο»:

Η αίγλη των δίδυμων αυτών θεοτήτων του νεοφιλελευθερισμού άρχισε να ξεθωιάζει ύστερα από την άνοδο του Τραμπ στην αμερικανική προεδρία, με την επιβολή δασμών και περιορισμών στο εμπόριο, αλλά και στις εξαγορές επιχειρήσεων από την πλευρά της Κίνας. Για να καταλήξουν σε πλήρη αν υποληψία ύστερα από την κρίση του 2020 και να καταστραφούν τελείως οι λατρευτικοί της τόποι ύστερα από τον ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία: οι δασμοί αναβαθμίστηκαν σε κυρώσεις και εμπάργκο, οι εφοδιαστικές αλυσίδες σπάνε και «εθνικοποιούνται», ο πόλεμος των αποθεμάτων μαίνεται μεταξύ εχθρών και «φίλων».

Η (αστική) δημοκρατία:

Η αστική δημοκρατία δεν υπήρξε αψεγάδιαστη ούτε στα καλύτερά της μεταπολεμικά χρόνια, χώρια που η «τελειοποίησή» της στην Ευρώπη την περίοδο 1975-1990 οφειλόταν σε αναγκαστικές παραχωρήσεις δικαιωμάτων που κερδήθηκαν με αγώνες, σε μια εποχή που το κίνημα και η Αριστερά είχαν ακόμη μεγάλη ισχύ. Ύστερα από την κρίση του 2008 όμως, και καθώς η «παγκοσμιοποίηση» και το «ελεύθερο εμπόριο» υποχωρούσαν και παρήκμαζαν και η στρατηγική της λιτότητας προσλάμβανε όλο και πιο ακραίο και καταναγκαστικό χαρακτήρα, άρχισε να αποκαλύπτεται η από παλιά γνωστή αλήθεια ότι αποτελεί συγκαλυμμένη μορφή δικτατορίας της αστικής τάξης. Ο αυταρχισμός φούντωνε διαρκώς στην Ευρώπη, στις ΗΠΑ εκλεγμένος πρόεδρος οργάνωσε πραξικόπημα-οπερέτα και αρνήθηκε να

αναγνωρίσει τα αποτελέσματα των εκλογών, το κράτος καταστολής πρόβαλε πάνοπλο και ασύδοτο, η έννοιες της κοινωνικής και πολιτικής συναίνεσης κουρελιάστηκαν, στοιχειώδεις κοινοβουλευτικές διαδικασίες μαζί με τον κανόνα της διάκρισης των εξουσιών παραβιάστηκαν. Αυτό το νέο πολιτικό οικοσύστημα της Δύσης άρχισε αναπόφευκτα να γεννά πολιτικά τέρατα (Τραμπ, Μπολσονάρου, Σαλβίνι, Όρμπαν, Λεπέν και δεξιότερα αυτών μια νέα ναζιστική δεξιά) και η δυτική αστική δημοκρατία μπήκε σε πορεία σύγκλισης με τα αυταρχικά καθεστώτα του νέου Ανατολικού μπλοκ (Κίνα, Ρωσία κ.λπ.), που πλέον περισσότερο τα μιμούνταν και τα ζήλευε παρά τα κατήγγελλε.

Η (παγκόσμια) ειρήνη:

Τόσο πολύ πίστεψαν στις δικές τους διακηρύξεις περί παγκόσμιας ειρήνης οι ηγέτες του δυτικού ιμπεριαλιστικού στρατοπέδου ύστερα από τη νίκη τους απέναντι στο στρατόπεδο του «υπαρκτού σοσιαλισμού», ώστε άρχισαν χωρίς καθυστέρηση να οργανώνουν την επέκταση του NATO προς ανατολάς και τους πολέμους της επόμενης μέρας (Ιράκ, Αφγανιστάν, Σερβία, Λιβύη κ.λπ.). Αυτά, στην «αυτοκρατορική» περίοδο της ισχύος των ΗΠΑ. Όταν ύστερα από την κρίση του 2008 ωρίμασαν οι ανατροπές στους συσχετισμούς δύναμης στην κορυφή της ιμπεριαλιστικής πυραμίδας που έφερε ο νόμος της συνδυασμένης και ανισόμερης ανάπτυξης, όταν συνειδητοποιήθηκε πως η μετακόμιση των παραγωγικών αλυσίδων από τη Δύση στην Ανατολή σε αναζήτηση των πλεονεκτημάτων του χαμηλού εργατικού κόστους και της πολιτικής δικτατορίας δυνάμωσε τους ανταγωνιστές της Δύσης, όταν εξαιτίας των προηγούμενων η Κίνα πρόβαλλε σαν διεκδικήτρια του «στέμματος», η Ινδία και οι BRICKS ανέρχονταν απειλητικά, τότε η παγκόσμια ειρήνη έγινε πολυτέλεια. Οι ΗΠΑ προκάλεσαν την (καθ' όλα καταγγελλτέα) αντίδραση του Πούτιν, τώρα είναι φανερό ότι επιδιώκουν τον μακρόχρονο εγκλωβισμό του στον βούρκο του δικού του βρόμικου πολέμου και με τις κυρώσεις κάνουν κομμάτια την «παγκοσμιοποίηση».

Το «πρόγραμμα» που εξήγγειλε ο δυτικός καπιταλισμός το 1989-'90, το πρόγραμμα του νεοφιλελευθερισμού και του τέλους της Ιστορίας, έχει χρεοκοπήσει!

Καπιταλιστική κρίση ιστορικών ορίων

με πολλές διαστάσεις

Ο ουσιαστικός μοχλός πίσω από όλες αυτές τις ανατροπές και χρεοκοπίες είναι μια κρίση του καπιταλισμού πολύπλευρη, μια κρίση ιστορικών ορίων.

Η θεωρία του «μαύρου κύκνου» για την κρίση του 2020 (εξωγενές αίτιο για το οποίο δεν ευθύνεται ο καπιταλισμός) δεν ισχύει. Η κρίση της πανδημίας προκλήθηκε μεν από την εμφάνιση του κορονοϊού, αλλά ο ιός δεν είναι κάτι εξωγενές ως προς τον καπιταλισμό: η covid-19 ανήκει στις ζωνοσούς, οι οποίες οφείλονται σε τρεις βασικές αιτίες, απόλυτα εσωγενείς ως προς τον καπιταλισμό: α) τις συνθήκες παραγωγής (εκτροφής ζώων, αλλά και καλλιέργειας των φυτών) στον σύγχρονο αγρο-κτηνοτροφικό καπιταλιστικό τομέα, β) τη διαρκή επέκταση του περιβάλλοντος των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε βάρος των ενδιαιτημάτων της άγριας ζωής, γ) την κλιματική κρίση. Το (α) και το (β) ευνοούν τη μετάδοση ιών από το ζωικό βασίλειο στον άνθρωπο και το (γ) αυξάνει τις γενικές συνθήκες της νοσηρότητας λόγω της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας, της υγρασίας αλλά και των πολυποίκιλων άλλων -και νοσογόνων μεταξύ άλλων- συνεπειών της κλιματικής αλλαγής. Η ανθρωπότητα βρέθηκε και άλλες φορές μπροστά σε πανδημίες, αλλά είναι η πρώτη φορά που μια πανδημία οφείλεται σε εσωγενείς στο καπιταλιστικό σύστημα αιτίες. Είναι, επομένως, η πρώτη φορά που ο καπιταλισμός έχει δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την περιοδική εμφάνιση πανδημιών.

Η κρίση του 2020 οφείλεται σε παράγοντες που ωρίμασαν στον μακρό ιστορικό χρόνο, είναι καπιταλιστική κρίση του μακρού

ιστορικού χρόνου. Η κλιματική κρίση είναι επίσης μια κρίση του μακρού ιστορικού χρόνου, που ωρίμασε στους αιώνες του βιομηχανικού καπιταλισμού, για να φτάσει σήμερα να απειλεί τις κλιματικές προϋποθέσεις επιβίωσης του ανθρώπινου πολιτισμού.

Το γεγονός ότι ωριμάζουν πλέον και εκδηλώνονται κρίσεις τέτοιου χαρακτήρα, είναι απολύτως ενδεικτικό της συνολικότερης ιστορικής συγκυρίας στην οποία έχουμε εισέλθει. Δίπλα στις κλασικές καπιταλιστικές κρίσεις, που οφείλονταν είτε στην εκδήλωση των αντιφάσεων του οικονομικού «μηχανισμού» του καπιταλισμού είτε στον πόλεμο (που επίσης δεν είναι εξωγενής ως προς τον καπιταλισμό παράγοντας, αλλά η αναπόφευκτη σκιά που τον ακολουθεί σε όλες του τις φάσεις), έχουμε κρίσεις «νέου τύπου». Το γεγονός ότι η κλιματική κρίση κλιμακώνεται αντί να ανακόπτεται και ότι έχουν ήδη προαναγγεληθεί οι επόμενες πανδημίες από επίσημα χείλη, αποδεικνύει ότι αυτές οι «νέου τύπου» κρίσεις, δίπλα στις «κλασικές» οικονομικές κρίσεις και τους πολέμους, ήρθαν για να μείνουν. Αποδεικνύουν ότι έχουμε εισέλθει σε μια ιστορική περίοδο κρίσης με πολλαπλές εκδοχές, που ωριμάζουν ταυτόχρονα και παράλληλα και είτε ξεσπούν αιφνιδιαστικά (όπως οι οικονομικές ή των πολέμων που συνεχίζουν να επικρέμανται ως απειλή ή των πανδημιών) είτε κλιμακώνονται μεσομακροπρόθεσμα (όπως η κλιματική κρίση).

Ιδιαίτερα η κλιματική αλλαγή, αποκαλύπτει με τον πιο εύγλωττο τρόπο τα ιστορικά όρια του καπιταλισμού: απλώς είναι ανίκανος να την ανακόψει ώστε η ανθρωπότητα να μην ξεπεράσει το σημείο «μη επιστροφής» της αύξησης κατά 1,5 °C της μέσης θερμοκρασίας σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα. Είναι ανίκανος όχι γιατί έχει να αντιμετωπίσει κάποιον κραταιό πολιτικό αντίπαλο, αλλά γιατί έχει αξεπέραστο αντίπαλο τον εαυτό του: δεν μπορεί να εκπονήσει και να εφαρμόσει ένα παγκόσμιο σχέδιο για την απανθρακοποίηση επειδή δεν του επιτρέπουν οι ανταγωνισμοί των ξεχωριστών κεφαλαίων και των κρατών, γιατί δεν μπορεί να μειώσει την κατανάλωση ενέργειας «κάνοντας κράτει» στις μηχανές της καπιταλιστικής ανάπτυξης επειδή αυτό έρχεται σε οξεία αντίθεση με την κερδοφορία, δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη συναίνεση του παγκόσμιου Νότου επειδή δεν γνωρίζει από

δικαιοσύνη, δεν μπορεί να ανατρέψει τις βάσεις του μοντέλου παραγωγής, ενέργειας, μεταφορών και κατανάλωσης. Δεν μπορεί να τα κάνει όλα αυτά επειδή δεν μπορεί να μην είναι ο εαυτός του! Έχει κερδίσει τις μάχες με τους πολιτικούς του αντιπάλους αλλά χάνει κατά κράτος τη μάχη με τον εαυτό του!

Αυτό εξηγεί τα χαρακτηριστικά αυτής της κρίσης: είναι μια κρίση ιστορικών διαστάσεων και ιστορικών ορίων, κρίση καπιταλιστικής παρακμής, αλλά αυτό δεν τροφοδοτεί παρά πολύ αργά, πολύ ασθενικά και πολύ στρεβλά τα κινήματα και την Αριστερά σαν πολιτικούς του αντιπάλους.

Η κρίση, ωστόσο, είναι εδώ, οι συνέπειές της οδυνηρές και οι διακυβεύσεις ιστορικές.

Αριστερά και κινήματα αντίστασης

Η εργατική τάξη, στο ανώτερο επίπεδο της συγκρότησής της ως τάξης για τον εαυτό της την περίοδο ανάμεσα στον Οκτωβριανή επανάσταση και τον Μάη του '68, όταν οι πολιτικές και συνδικαλιστικές της οργανώσεις απέκτησαν την ιστορικά μέγιστη ισχύ τους, ηττήθηκε από την αντεπίθεση του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, με σημείο τελικής επιτάχυνσης την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Το νεοφιλελεύθερο μοντέλο συσσώρευσης ήταν η λύση που επιβλήθηκε για να αντιμετωπιστεί η κλασική κρίση χρέους που ξέσπασε το 1972-3. Το «θαύμα» όμως δεν κράτησε πολύ: η κρίση του 2008 σηματοδότησε τη μετατόπιση από την κρίση κερδών στην κρίση πραγματοποίησης της αξίας. Ακόμη και απογυμνωμένη από τις ισχυρές συνδικαλιστικές και πολιτικές της οργανώσεις, ακόμη και σαν τάξη καθεαυτή, η εργατική τάξη αποδείχθηκε το εγγενές όριο του καπιταλισμού.

Όμως, αυτή η «περηφάνια» δεν αρκεί. Η ιστορικών διαστάσεων κρίση του καπιταλισμού εγκυμονεί την ιστορική απειλή της βαρβαρότητας. Το δίλημμα της Ρόζας «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα»

είναι απείρως πιο επίκαιρο σήμερα σε σχέση με την εποχή που πρωτοδιατυπώθηκε. Κι η Αριστερά (οφείλει να) είναι πιο ώριμη για να κατανοήσει ότι ο σοσιαλισμός δεν είναι αναπόφευκτος, αλλά μόνο μια ιστορική δυνατότητα. Το οξύμωρο σχήμα είναι ότι, ενώ υπάρχουν πλέον όλα τα τεκμήρια, με πλέον εύγλωττο απ' όλα της κλιματικής αλλαγής, της χρεοκοπίας των νεοφιλελεύθερων επαγγελιών και της ανικανότητας του καπιταλισμού να αποτρέψει μια ιστορικών διαστάσεων διαδικασία βασανιστικού εκφυλισμού και κατάπτωσης στη βαρβαρότητα του ανθρώπινου πολιτισμού, ενώ προβάλλει ως μοναδική λύση ένα σοσιαλιστικό σχέδιο εφαρμοσμένο σε πλανητική κλίμακα, ο φυσικός φορέας αυτού του σχεδίου, η Αριστερά, βιώνει τη χειρότερη ιστορική της κρίση.

Οι ιστορικές συνθήκες απαιτούν την επείγουσα έξοδο από αυτή την κατάσταση κατάπτωσης, μεμψιμοιρίας και αφασίας στην οποία έχει καθηλωθεί η Αριστερά. Δεν πρέπει να αναμένουμε ή να βασιζόμαστε σε θαύματα. Μπορούν όμως και πρέπει να ληφθούν τρεις θεμελιώδεις αποφάσεις:

- Η Αριστερά πρέπει να αρθεί πάνω από τις «μικροσκοπικές σκοτούρες» της απλής ή και συρρικνούμενης αναπαραγωγής των μερών της και να προβάλει ως αντίπαλος του καπιταλισμού, ως φορέας ενός πλανητικού σοσιαλιστικού σχεδίου. Στο όνομα των ιστορικών διακυβεύσεων, στο όνομα της καπιταλιστικής ανικανότητας να εξασφαλίσει ένα βιώσιμο μέλλον. Πρέπει τα πράγματα να ειπωθούν ανοιχτά, χωρίς υπαινιγμούς και υπεκφυγές! Η μόνη ταυτότητα που έχει νόημα να διεκδικηθεί ευθαρσώς ενώπιον της κοινωνικής πλειονότητας όσων ζουν από τη δική τους δουλειά είναι ο σοσιαλιστικός διεθνισμός του 21ου αιώνα. Είναι ο μόνος τρόπος για να σταματήσει η Αριστερά να επιβεβαιώνει, με την ανυπαρξία της ως αντιπάλου του καπιταλισμού, τη θεωρία περί τέλους της Ιστορίας.
- Οι ιστορικές συνθήκες θα «υποκινούν» κινήματα αντίστασης και θα αυξάνουν τη «ζήτηση» για μαζικό αριστερό πολιτικό υποκείμενο. Για το προβλεπτό διάστημα, ένα τέτοιο μαζικό πολιτικό υποκείμενο θα έχει αναπόφευκτα ρεφορμιστικό

χαρακτήρα – παράδειγμα το αριστερό μέτωπο που συμπήχθηκε μετεκλογικά στη Γαλλία υπό την ηγεσία του Μελανσόν. Δεν πρέπει να επιτρέψουμε στην πολιτική μας ανέχεια να μας προδώσει: ένα τέτοιο πολιτικό υποκείμενο δεν είναι αυτό που χρειαζόμαστε για να αντιπαρατεθούμε «στα ίσια» με τον καπιταλισμό. Ταυτόχρονα όμως, θα ήταν έγκλημα να απομονωθούμε από τον κόσμο που συσπειρώνεται και αναζητεί πολιτική διέξοδο μέσα από αυτό, να χλευάζουμε την επιλογή του και να τον αντιμετωπίζουμε με διδακτισμό – που, αν μη τι άλλο, δεν τον δικαιούμεστε ύστερα από τις επανειλημμένες μας αποτυχίες και ήττες. Η ανασυγκρότηση της εργατικής τάξης σε τάξη για τον εαυτό της είναι υπόθεση κατεξοχήν πολιτική και δεν πρέπει να υποτιμούμε κανένα σκίρτημα σε αυτή την κατεύθυνση.

- Υπό την προηγούμενη προϋπόθεση, πρέπει να συζητήσουμε για ένα συγκεκριμένο σχέδιο συγκρότησης μαζικών επαναστατικών οργανώσεων. Με στρατηγική «ακαμψία» αλλά και με τακτική ευελιξία στο να έρχεται κοντά με τον κόσμο, να γίνεται συνομιλητής του πριν «απαιτήσει» να γίνει ηγεσία του και, πολύ περισσότερο, χωρίς να προεξοφλεί τελεσιγραφικά τον ρόλο της ηγεσίας. Για να στεφθεί από επιτυχία ένα τέτοιο σχέδιο, θα απαιτηθούν ιστορική ωριμότητα (που δεν μας διέκρινε ως τώρα...), πολλή κοινή δράση και πρωτοβουλίες, πλεόνασμα ανοιχτού πνεύματος και καλής διάθεσης για να συγκεντρωθούν διάσπαρτες δυνάμεις σε μια μαζική επαναστατική οργάνωση, καταπολέμηση της κατάρας του σεχταρισμού του μικρομπακάλικου που ονειρεύεται να καταστρέψει το διπλανό ψιλικατζίδικο ενώ ετοιμάζεται να καταπιεί και τα δύο το σούπερ μάρκετ...

**Η απόφαση στη δίκη
του Ζακ/της Zackie**

Αθ. Σκαμπά, σελ. 4

ΚΟΚΚΙΝΟ νήμα

**Η απάτη με τις
fast track συντάξεις**

Χρ. Βαγενάς, σελ. 10

Πόλεμος, ρατσισμός και εθνικισμός,
ενεργειακή και επισιτιστική κρίση,
ακρίβεια - πληθωρισμός, κρατικά και ιδιωτικά χρέη,
πανδημία και κλιματική αλλαγή

Πολύπλευρη κρίση και αντιστάσεις

**Πόλεμος και Αριστερά,
διεθνισμός και πατριωτισμός**

Θ. Κούρκουλας, σελ. 12-13

**Ο ελληνικός
Μάης του '36**

Βαγγέλης Λιγάσης, σελ. 14-15

